

...Utassy tisztessége – tisztasága és pontossága – szinte már zavarba is ejti az olvasót. Alig is tudok költőket – s csak a legnagyobbakat – kikenél ennyire szentség a szó, akik ennyire nem gondolnak semmi külsőséggel – körülménnyel, irodalommal – , hogy az igazukat mondhassák. Utassy legszebb verseit egyszerre formálja a meggyőződés tudatos biztonsága és a vallomás tehetetlensége; kihallik belőlük a ritka tehetség lélegzetvétele, azé a kivételes szuverenitása, aki – ha megteremti – maga teremti meg önmaga szabályait. Nagy luxus ez mifelénk, Utassy is megadta már az árát, nemcsak azzal, hogy vékonyka könyve 1972-től várta készen a megjelenést, vagy mert azóta is akadnak, akiknek ez a biztonság eleve dilettáns szagú. Keservebb látni, ahogy igénye önmagát emésztí: túllendítve a költőt néha a költészet szigorú körein is: elvéve a civil igazságok és sokszor – úgy tetszik – az elhallgatás felé. Hogy szinte érezni vélem meg nem írt verseit. De amit megírt, az már végleges. Régóta tudható, s most már nyilvánvaló, hogy újabb versei klassziszváltozást hoztak Utassy pályáján. S hinni lehet azt is, hogy a versek többségében nem romló a szépség, megőrzi őket az idő, a magyar líra velük új hanggal gazdagabb.

KIS PINTÉR IMRE: *Utassy József új versei* (1977).
In: *Helyzetjelentés*, Szépirodalmi, Bp., 1979.

Az elemi erejű öröm, a dolgokra rácsodálkozó tisztaság nemcsak a második verseskönyv sajátja. A *Tüzem, lobogóm!* – verscím is tanúskodhat erről – majdnem minden verse „ragyogásban” született. Fölfokozott fénykiváncsálomban. A költő él-hal a fényért, azt akarja, hogy a „fölglyújtott” ifjúság a szerelem lángja és forrósága mellett érezze meg a márciusi ifjak, ama halhatatlan 1848-as nemzedék hőjét is. A *Hurrá* természeti képekbe bújtatott szemérmességében nagy az öröm. „Március! Március! Március! / Lángok a barackfaágon! / Láng, lobogó lila láng! Fiúk, / dobjuk rá a nagykabátom.” Egy nemzedék énekelte, dúdolta akkoriban a verset. Tökéletes érzelemazonossággal magáénak vallotta. Mint ahogyan Utassy költeményével, a *Zúg Márciussal* protestált is; Petőfi nevét híván segítségül. (...)

Utassy József, kortárs elődeihez hasonlóan, akkor fordítja természeti képekbe a verset, akkor teszi áttételessé – s ezáltal kiáltóbá! – a rettenetet, amikor úgy érzi, hogy lobogása nem elég. A *Micsoda évszak* a táj rövid, mozgalmas „történéseit” sorolja. Két világ, a helyileg is jól kivehető lent és fönt áll harcban egymással; lent: árok, vakond, gaz, orgona, bokor; fönt: drótkerítés, kakas, héja, fénytelen ég. S a rövid „történések” akkor válnak igazán érthetővé, akkor lesznek súlyossá, amikor a természeti világ furcsasága mellé belopózik a személyes tragédia: a költő apjának halála. S ezért is rikoltja teli torokból: élni szeretnék!

SZAKOLCZAY LAJOS: *Árva csillag. Utassy Józsefről*.
In: *Ötágú síp*, Magvető, Bp., 1989.

„Nyakatekert esztétikai okfejtések, túlbonyolított poétikák, rejtvénné álcázott költői szövegek idején Utassy József költészete gyönyörű tisztaság, szemléletes elevenség, láttató

gondolatiság és morális igényességből eredő indulat egysége. Olyan költő ő, akinek minden sorát személyiségének pecsétje hitelesíti. Ez azért is bizonyul különleges esztétikai értéknek, mert versei a lélegzetvétel természetességével szólalnak meg. Szemléletében a szinte tapintható tárgyiaság és a nagy erejű látomás egységét teremtette meg. Így a verseiben megnyilatkozó közvetlen élmények világértelmező és a világot minősítő, megítélő távlatot kapnak.

GÖRÖMBEI ANDRÁS: *Júdás idő (Utassy József válogatott versei)*, 1985). In: *A szavak értelme*, Püski, Bp., 1996.

Nem tartozik a sokat író költők közé, életművének nem a terjedelme, hanem a súlya nagy. Stílustörténeti szempontból nem az újtók, hanem a hagyomány szerves folytatóinak egyike. Alkotásmódjában utat enged az *Ómagyar Mária-siralom*, a magyar népdal és népballada, a zsolnárok, Balassi, Petőfi, Ady, József Attila, Illyés Gyula, Dsida Jenő és Nagy László iránti vonzalmának. Meg-megidézi őket és utal rájuk, lelki támaszt keres bennük. A nyelvi játék s a mesterségbeli tudás csillogtatása sem idegen tőle; olykor Csokonai, Kosztolányi és Weöres játszótársának tetszik. Az igazmondó szenvedély, a tragikum és a bánat mellett (vagy ellenére) a derű perceiben a fiatalság kitörő életöröme, a bővéri jókedv és a játékosság is magával ragadja. (...)

...kései lírájában már nem csupán a társadalmi, nemzeti és egyéni szabadságot jelentik a szívet fölemelő eszmék. Kozmikus élménye is az Eszme, fölülemelkedés az élet gyarlóságain, megbékélt bölcsesség. Nem belenyugvás, nem beletörődés, nem a hitványosság elfogadását jelenti – erről szó sincs, ahogy ezt *Sugdos a Sátán* (1998–2001) című kötete már a címével jelzi. (Az istenfogalom ellenpontjaként tűnt föl költészetében a Sátán, aki a testi-lelki megpróbáltatásokkal szemben megadásra, öngyilkosságra csábítja, mintegy a madáchi képletnek megfelelően.) Az élet dolgaival, terheivel és ütéseivel, szép kegyelmi pillanataival szembesülve módosul Istent szóló hangjátó műveinek hangneme. Isten mint Logosz, mint világértelem megingott előtte, amikor fiát elvesztette. De a mindenkihez elközlelő halál nemcsak elválaszt, hanem egyesít is az Úrral (mint József Attila utolsó töredékeiben).

ALFÖLDY JENŐ: *Aki „nagyon sújt és szeret.” Utassy József istenes verseiről*, Kortárs, 2007/5.

„Az utolsó egyike talán, akinek felléptét a versolvasó közönség szinte eksztázisban fogadta; akiket már kezdettől a zseninek járó dicsfényvel övezett; akiknek korai hanyatlását döbbszomorúsággal figyelte; különös hírmondó: Utassy József. Különös azért is, mert talán az egyetlen, aki a „pokolból jövet” újra tudta kezdeni, aki újabb és újabb csapások után is talpra állva, összevonva a szemöldökét s mind keserűbb indulattal bár, de szembenézett a sorssal.”

NAGY GÁBOR *Utassy József Válogatott verseihez* írt utószavából, Magyar Napló, 2006.